

Lägesrapport 2021

Redovisning av Statens medieråds uppdrag att förstärka arbetet för ökad medie- och informationskunnighet (Ku2020/02624)

Innehåll

1. Inledning	3
2. Statens medieråds MIK-arbete	5
2.1 Bakgrund	5
2.2 Uppdraget att förstärka arbetet för ökad medie- och informationskunnighet	6
2.3 Statens medieråds roller	7
2.4 Begreppet och dess innebörd	7
3. Resultat	8
3.1 Nationellt aktörsnätverk	8
3.2 Nätverkets utåtriktade insatser	14
3.3 Nöjd medlems-enkät	15
3.4 Kunskapsbanken	16
3.5 Kartläggning	17
3.6 Nordiskt MIK-index	20
4. Så förstärker Statens medieråd det svenska arbetet för ökad medie- och informationskunnighet	21
5. Bedömning inför 2023 – 2025	21
6. Avslutning	23
7. Ekonomisk redovisning av 2021 års bidrag	24

Ansvarig utgivare: Statens medieråd.

Författare: Martina Wagner och Anette Novak.

ISSN: 2001-6840. **År:** 2022. **Layout:** Futurniture

Tel: 08-665 14 60. **E-post:** registrator@statensmedierad.se

1. Inledning

Hur tar vi makten över vår medieanvändning? Hur blir vi ansvarsfulla medieproducenter och -distributörer med förmåga att göra informerade och medvetna val? Och framför allt – hur kan politiken och statsförvaltningen tillsammans med aktörerna inom området säkerställa att ett MIK-främjande arbete i Sverige kommer så många människor till del som möjligt?

Målsättningen för arbetet med att stärka medie- och informationskunnigheten i Sverige uttrycks i regeringens *Strategi för en stark demokrati – främja, förankra, försvara* (Ku18:02). Där beskrivs MIK som en beståndsdel för arbetet med en uthållig demokrati och respekt för yttrandefriheten: “En stark demokrati bygger på att människor är välinformerade, engagerade och kompetenta och kan fatta välgrundade beslut. En allt viktigare förutsättning .././ är att alla oavsett ålder är rustade med digital kompetens och medie- och informationskunnighet (MIK)”.¹

I Europa finns ett pågående arbete inom medlemsstaterna utifrån det reviderade direktivet om audiovisuella medietjänster (det s.k. AV-direktivet).² Här inom ligger skrivningar som innebär stora möjligheter för ett nationellt MIK-arbete, och för uppföljningen av detsamma. Tillsammans med EU:s handlingsplan för demokrati³, vår egen Demokratistrategi⁴, och Digitaliseringsstrategin⁵, finns en tydlig väg utstakad inom vilken det MIK-främjande arbetet är en bärande del.

- 1 Sid 54.
- 2 Europaparlamentet och rådets direktiv (EU), 2018/1808, (2018).
- 3 European Democracy Action Plan (2020).
- 4 Strategi för en stark demokrati - främja, förankra, försvara. Ku2018:02 (2018).
- 5 För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi. N2017/03643/D (2017).

En mängd aktörer, såväl statliga och kommunala, som myndigheter och civilsamhällets organisationer, arbetar aktivt med insatser på området. Det har emellertid tidigare saknats en nationell överblick och koordinering. Målet för samtliga MIK-uppdrag som givits till Statens medieråd under åren 2018 – 2021⁶ har varit att bygga upp en långsiktigt hållbar infrastruktur för det nationella svenska arbetet med MIK. Syftet med detta har varit att skapa ett långsiktigt uthålligt och effektivt stöd för alla de praktiker på nationell, regional och lokal nivå som arbetar med att förstärka de kunskaper, förmågor och attityder som krävs för att människor i Sverige ska klara av att navigera i ett alltmer komplext och automatiserat informationssamhälle.

”Idag behöver såväl unga som gamla navigera i en värld som har blivit allt svårare att överblicka och genomskåda. Ett förändrat medielandskap med nya produktionsvillkor och konsumtionsmönster har ytterligare förstärkt behovet av kunskap och nya förhållningssätt. Efter krigets utbrott i Europa aktualiseras än fler utmaningar som desinformation, censur och propaganda. Mot denna bakgrund framstår relevansen för begreppet medie- och informationskunnighet allt tydligare. Utgångspunkten är att ett inkluderande demokratiskt samhälle bygger på välinformerade, engagerade och reflekterande medborgare. MIK är en nyckelresurs, vilket både EU och den svenska regeringen har fastställt, och det gäller i synnerhet för de unga.” Prof. Ulla Carlsson, 2022.⁷

MIK är inte en förmåga utan ett paraplybegrepp som omfattar flera kunskaper och förmågor – de som behövs i en given tid för att agera som en medveten medieanvändare och kunna hantera och förstå medier och information, såväl digitala som analoga. Målet är dessutom rörligt då teknik, marknad och användarmönster ständigt utvecklas.

Sammanfattningsvis har Statens medieråd utifrån inhämtad kunskap om läget inom det svenska MIK-området utvecklat den svenska MIK-samverkan utifrån tre utgångspunkter: 1) etablera förutsättningar för ett långsiktigt och hållbart MIK-främjande arbete på nationell nivå; 2) koordinera det nationella arbetet för att öka insatsernas kvantitet och kvalitet, bland annat genom kunskapsdelning och effektivisering; och 3) mäta medborgarnas kunskap och förmågor och därigenom identifiera behov av insatser som genom samverkan kan stimuleras i syfte att möta dessa behov.

I denna lägesrapport avrapporteras det arbete som Statens medieråd genomfört under 2021 samt fram till 31 mars 2022, inom ramen för den struktur för MIK-samverkan som myndigheten utarbetat utifrån regeringens tidigare uppdrag.

Lägesrapporten författades innan Statens medieråd informerades om tillsättningen av en utredning gällande ett eventuellt inlemmande av myndigheten i Myndigheten för press, radio och tv. Detta förhållande vägs således inte in i rapporten.

6 Ku2018/01726/MF, Ku2019/01659/MD, Ku2020/02624 (delvis), Ku2021/02377 (delvis).

7 Text i konferensinbjudan från Västra Götalandsregionen och Göteborgs universitet, publicerad på www.vgregion.se, 2022-03-23.

2. Statens medieråds MIK-arbete

2.1 Bakgrund

Hur förstärks det arbete för ökad medie- och informationskunnighet (MIK) som sker i Sverige? Vilket är det arbete som ska förstärkas, hur görs detta bäst? Hur kan arbetet följas upp över tid?

Frågorna ovan har varit vägledande i det samverkansarbete som Statens medieråd genomfört under 2020 och 2021 utifrån regeringens uppdrag. Det här är ny mark för myndigheten, när en struktur för statens engagemang inom frågeområdet ska etableras genom de former för samverkan som testas i det utvecklingsarbete som regeringen bemyndigat Statens medieråd att utföra.

Sedan myndighetens bildande (den 1 januari 2011) har Statens medieråd på olika sätt bedrivit ett arbete som syftar till att stärka unga målgrupper som medvetna medieanvändare. Centralt i detta arbete var inledningsvis att utveckla kunskap om, och sprida medie- och informationskunnighet till, vuxna målgrupper nära barn och unga, i syfte att dessa skulle stärka barnen/de unga. Tanken var att *barn och unga, genom ökad medie- och informationskunnighet, skulle få verktyg att både göra sina röster hörda, kritiskt värdera information och självständigt hantera de situationer som kan uppstå i deras medievardag.*

Myndigheten har tagit fram flera pedagogiska läresurser inom området, t. ex. ”**MIK för mig**”, ett digitalt utbildningsmaterial från 2015 med övningar, diskussionsfrågor, filmer, poddar och quiz. Under denna rubrik återfinns även hela lektionspaket som syftar till att på ett relevant och inspirerande sätt stötta undervisning i allt från källkritiskt tänkande till kunskap om det förändrande medielandskapet.

Med bas i den kunskap och erfarenhet som myndigheten byggt upp genom åren – och utifrån resultat från den kartläggning som genomfördes i samverkan mellan Myndigheten för press, radio, och tv 2017 – har Statens medieråd utöver en fortsatt verksamhet inom ovan nämnda fält, arbetat med regeringens uppdrag att förstärka MIK-arbetet i Sverige genom samverkan. I det första uppdraget (Ku2018/01726/MF) handlade det om att utveckla formerna för en förstärkt samverkan för ökad medie- och informationskunnighet. I det andra uppdraget (Ku2019/01659/MD) handlade det om att utveckla samverkan och myndighetens verksamhet på området genom att skapa ett nätverk för aktörer som arbetar med frågor relaterade till MIK, bygga upp en plattform för kunskaps- och informationsspridning, ytterligare kartlägga utvecklingen på MIK-området och utveckla myndighetens MIK-resurser.

Grundläggande i detta är tydliggörandet av arbetets olika delar och innehållsliga komponenter, och att garantera en långsiktighet utifrån en gemensamt överenskommen färdplan.

2.2 Uppdraget att förstärka arbetet för ökad medie- och informationskunnighet

Myndighetens genomförande av uppdraget att förstärka MIK-arbetet (genom samverkan) har huvudsakligen skett genom ett tredelat arbete:

- Nationellt aktörsnätverk
- Kartläggning
- Kunskapsbank

Tillsammans utgör verksamheten inom dessa tre delar en struktur som myndigheten bedömer förstärker MIK-arbetet i Sverige.

Strukturen bygger på en koordinerad, nationell MIK-samverkan, som bidrar till att skapa en gemensam överblick över MIK-områdets resurser, insatser och aktörer men också en plattform för utbyte av kunskaper och erfarenheter och utveckling av gemensamma insatser.

I förlängningen är planen att denna struktur ska utgöra ett stöd för såväl policyutveckling på området som stöd i det praktiska MIK-arbete som sker regionalt och lokalt. Genom att knyta samman den nationella samverkansstrukturen med regionala och lokala nivåer kan arbetet nå ut och bli ett redskap i medborgarnas verksamheter arbete, t.ex. i skolor, bibliotek, folkhögskolor etc., och genom dessas insatser kan medborgarnas medie- och informationskunnighet stärkas – vilket är det övergripande målet med samverkansarbetet.

Arbetet i de tre delarna kan i detalj beskrivas enligt följande:

Nationellt aktörsnätverk

- identifiera och rekrytera nya relevanta medlemmar
- underhålla och koordinera
- identifiera och utveckla gemensamma insatser
- utbilda

Kartläggning

- samla in data om MIK-insatser från nyckelaktörer
- analysera denna data
- publicera slutsatser och rekommendationer, t.ex. om underförsedda målgrupper eller temata

Kunskapsbank

- förvalta och utveckla en plattform för kunskaps- och informationsspridning
- identifiera nya resurser som bör läggas till samlingarna
- kvalitetssäkra resurserna
- genom överblicken stimulera utveckling av resurser som saknas

För genomförande av uppdraget har Statens medieråd under 2021 disponerat ett bidrag om 2 000 000 kr. I slutet av denna rapport redovisas hur dessa medel har använts.

2.3 Statens medieråds roller

Utöver den faciliterande roll som Statens medieråd givits genom regeringsuppdraget inom MIK-samverkan ingår myndigheten som medlem, jämte övriga medlemmar, i det nationella aktörsnätverket. Där representerar Statens medieråd, utöver kunskaper inom MIK-området i stort, nationell expertis inom området barn och unga och medieanvändning.

Statens medieråd utgör också en brygga mellan det nationella MIK-arbetet och det arbete som sker inom EU och internationellt. Genom aktivt deltagande i EU:s Media Literacy Expert Group, EU:s Safer Internet for Children Expert Group, medlemskap i European Platform for Regulatory Authorities (Epra) och aktivt deltagande i EMIL, Epras arbetsgrupp för MIK-frågor samt myndighetens arbete inom Safer Internet Centre (SIC Sverige), kan myndigheten löpande förmedla kunskap och erfarenhet från de europeiska nätverken till det svenska sammanhanget och lyfta svenska kunskaper och erfarenheter till de internationella arenorna.

2.4 Begreppet och dess innebörd

Begreppet medie- och informationskunnighet, som lanserades av Unesco 2011, omfattar en mängd kunskaper, förmågor och förhållningssätt som är nödvändiga för att kunna hantera och förstå medier och information. Det finns en mängd olika sätt att definiera detta vida och ständigt föränderliga kompetensområde på, såsom t.ex. medielitteracitet, mediekompetens, källkritik, kritisk medieförståelse, men inget av dessa har kunnat antas som nationell eller internationell standard bland annat på grund av att området behöver följa teknik- och medieutvecklingen.

De två huvudbegrepp som använts i svenska nationella styrdokument är MIK och digital kompetens. Avsaknaden av definitioner har skapat viss otydlighet om hur dessa två begrepp förhåller sig till varandra. Såsom Unesco definierar det kan och bör MIK ses som ett paraplybegrepp under vilket andra och snävare begrepp som digital kompetens kan sorteras in. Detta eftersom MIK relaterar till såväl fysiskt som digitalt spridd information.

3. Resultat

3.1 Nationellt aktörsnätverk

Syftet med det nationella nätverket MIK Sverige är att stärka samverkan mellan nyckelaktörer inom MIK-området. Genom regelbunden kontakt möjliggörs t. ex. kunskapsutveckling, kunskapsdelning och koordinering – som i sin tur syftar till att stärka kvaliteten och effektivisera arbetet inom MIK-området.

- Genom den överblick över området som samverkan skapar kan aktörerna undvika att överlappa varandra i insatser utan i stället utnyttja existerande resurser och agera kompletterande.
- Genom gemensam kunskapsutveckling och -delning kan framgångsrika praktiker identifieras och spridas till fler.
- Genom solida, vetenskapliga underlag kan mätstandarder utvecklas, resultat som kommer att utgöra viktiga beslutsunderlag såväl för aktörer i nätverket som för det vidare svenska MIK-landskapet.

Målsättningen för år 2021 har varit att aktivera samverkan i aktörs-kretsen ytterligare, genom t.ex. identifiering och rekrytering av nya medlemmar, ökad kunskapsdelning, skapandet av ytterligare samverkans-kretsar (utanför det nationella nätverkets formaliserade medlemskrets) och fler nätverksträffar.

3.1.1 Styrgrupp

För att fördela ansvar och garantera insyn i det nationella nätverket har det sedan nätverkets bildande 2019 funnits en styrgrupp, med Statens medieråd som ordförande. Denna grupp utökades under 2021 till att bestå av representanter från fem medlemsorganisationer. Styrgruppens primära funktion är att vara rådgivande till Statens medieråd i beslut och diskussioner om nätverkets inriktning och verksamhet.

Under 2021 har följande organisationer ingått som ledamöter i styrgruppen:

- Statens medieråd (ordförande)
- Folkbildningsrådet
- Internetstiftelsen
- Kungliga biblioteket
- Myndigheten för press, radio och tv
- Svenska Filminstitutet

Under 2022 har gruppen benämnts nätverksråd, då namnet mer adekvat beskriver gruppens faktiska och önskade roll. Gruppens funktion är rådgivande snarare än beslutande. Statens medieråd kommer fortsatt vara ordförande och sammankalla till möten minst fyra gånger per år.

Organisationer som ingår i nätverksrådet 2022 samt mandatperiod:

- Statens medieråd (ordförande)
- Folkbildningsrådet (2021–2022)
- Internetstiftelsen (2021–2022)
- Myndigheten för psykologiskt försvar (2022–2023)
- Skolverket (2022–2023)
- Utbildningsradion (2022–2023)

Genom att medlemskap i rådet roterar bland nätverksmedlemmarna kommer fler organisationer att få aktiv insyn i och påverkan på nätverket. Syftet med detta är att skapa en så platt och samskapad organisation som möjligt, vilket bedöms utgöra en framgångsfaktor med hänvisning till den frivilliga karaktären på samverkan.

3.1.2 Nätverksmedlemmar

Nätverket har under året expanderat med 3 medlemmar: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Skolverket och Sveriges kommuner och regioner.

I mars 2022 består nätverket av följande 22 medlemmar:

- Digidelnätverket
- Filmpedagogerna Folkets bio
- Folkbildningsrådet
- Föreningen filmregionerna
- Internetstiftelsen
- Konsumentverket
- Kungliga biblioteket
- Mediekompass/Tidningsutgivarna
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
- Myndigheten för press, radio och tv
- Myndigheten för tillgängliga medier
- Myndigheten för psykologiskt försvar⁸
- Nordicom – Centrum för nordisk medieforskning vid Göteborgs universitet
- Skolverket
- Specialpedagogiska skolmyndigheten
- Statens medieråd
- Svensk biblioteks förening
- Svenska filminstitutet
- Sveriges kommuner och regioner
- Sveriges Museer
- Utbildningsradion
- Ung media Sverige

8 Myndigheten ersätter Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), från och med 1 januari 2022.

3.1.3 Ytterligare samverkanskretsar

Till den formaliserade MIK-samverkan har knutits två samverkanskretsar. Detta för att brett inkludera relevanta sektorer och perspektiv i arbetet. Dessa kretsar är ett akademiskt forum för MIK-forskning och en folkbildningsarena för MIK.

Akademiskt forum för MIK-forskning

Akademiskt forum för MIK-forskning är ett forskningsnätverk som bildades 2020 och koordineras av Nordicom. Forumet ska fungera som en mötesplats där forskning relaterad till MIK i Sverige lyfts och kommer övriga verksamheter inom nätverket till del. Som ett led i detta sprider Nordicom information om MIK-forskning i framkant via MIK Sveriges nyhetsbrev.

I nuläget ingår 45 aktiva forskare i nätverket. De är kopplade till 14 universitet och högskolor och representerar huvudsakligen följande discipliner: medie- och kommunikationsvetenskap, biblioteks- och informationsvetenskap, utbildningsvetenskap, litteraturvetenskap, ekonomi-studier och rättsvetenskap.

Forumet har under 2021 haft tre träffar, och inbjudits att delta även i två av det nationella nätverkets träffar under passen kunskapsdelning och samverkan.

Under året utvecklades konsensus kring att MIK-forskningsforumet behöver hålla lämplig distans till MIK-nätverket för att kunna bevara forskningens autonomi. Samarbetsformer som föreslogs var, bland andra, att ta fram en metod för och finansiering av ett arbete med litteratur- och policyöversikter, och pedagogisering av forskningsresultat samt fortsätta med omvärldsbevakningen till det övriga nätverket.

Folkbildningsarena för MIK

Folkbildningsarena för MIK är en krets för aktörer inom den organiserade folkbildningen som etablerades under 2021. Genom denna krets kan organiserad samverkan med folkbildningens aktörer gällande MIK-frågor ske med det nationella nätverket.

Till folkbildningsarenan inbjöds personer som verkar inom folkbildningen och har intresse för MIK-området, vare sig de arbetar praktiskt eller har strategiska roller. I dagsläget ingår 21 deltagare från länsbildningsförbund, studieförbund och folkhögskolor.

Under 2021 har två träffar genomförts i folkbildningsarenan. Kretsen har även inbjudits att delta i två av det nationella nätverkets träffar, under passen kunskapsdelning och samverkan.

Under kretsens möten har frågan om på vilka sätt folkbildningen kan och vill knytas till den nationella samverkan diskuterats. Det har även skett en genomgång av befintliga MIK-resurser och förts diskussioner om önskade framtida studiematerial inom MIK.

Privata aktörer

Sedan MIK Sverige etablerades har nätverket diskuterat att utvidga samarbetskretsen till att omfatta även privata aktörer. Traditionella medieföretag såväl som läromedelsförlag och sociala medieplattformar har verksamhet på MIK-området och en kontinuerlig dialog med dessa aktörer uppfattas som värdefull.

Läromedelsförlagen bör kopplas närmare nätverket när kunskapsbanken kommit förbi sin första version – då den nationella överblicken över publicerade resurser kan utgöra intressanta beslutsunderlag för denna grupp av aktörer.

Sociala medieplattformarnas starka påverkan på medie- och informationsområdet är otvetydig, men då dessa aktörers tjänster även kan sägas vara en del av utmaningarna har myndigheten beslutat att först ta fram en intern policy som reglerar på vilket sätt eventuell samverkan med dessa aktörer kan ske, utan risk för att myndighetens oberoende ställning ifrågasätts.

Under året har möten genomförts med Medier och demokrati, den nationella samverkansplattformen för medieinnovation och samhällsforskning som leds av Lindholmen Science Park. En gemensam nätverksträff planeras under 2022 för att möjliggöra denna dialog och utforska möjligheter till eventuell framtida samverkan mellan MIK Sverige och svenska mediehus.

3.1.4 Arbetsplan 2021

Det övergripande målet för nätverket under 2021 var att samverka genom olika gemensamma aktiviteter. Målen i årets arbetsplan var att:

- öka kunskapsnivån om MIK hos medlemmar i nätverket genom fortbildningar av, för och mellan medlemmar,
- utveckla nätverket genom aktivt medlemsengagemang,
- utväxla kunskap och erfarenheter med folkbildningens aktörer och aktörer inom mediesektorn,
- bidra till den svenska kartläggningen av MIK-områdets insatser och aktörer samt
- kommunicera MIK Sveriges kunskapsbank och bidra med innehåll.

Utifrån genomförda aktiviteter under året är det Statens medieråds bedömning att dessa mål uppfyllts med goda resultat.

3.1.5 Nätverksträffar

Nationella nätverksträffar för samtliga medlemmar ska enligt riktlinjerna arrangeras två gånger per år. I linje med mål i arbetsplanen för 2021 om att ytterligare aktivera samverkan i medlemskretsen utökades antalet nätverksträffar under 2021 till fyra (den 25 mars, 2 juni, 26 oktober samt 10 december). Under 2022 har en träff hittills genomförts (den 31 mars).

En ny form av samverkan under nätverksträffarna lanserades, med start vid nätverksträffen i oktober. Den nya formen för samverkan går ut på att vissa pass under det nationella nätverkets träffar genomförs tillsammans

med nätverkets övriga kretsar. Detta för att nätverksträffarna i sig ska kunna utgöra en arena för aktiv samverkan.

För första gången har det därmed förts formaliserad dialog mellan det nationella nätverket och de båda samverkanskretsar som nu är knutna till nätverket; det akademiska forumet för MIK-forskning och folkbildningsarenan för MIK.

Teman vid de olika träffarna som genomfördes under uppdragsperioden var enligt nedanstående:

- **25/3: Arbetsplan.** Under nätverksträffen genomfördes en workshop om arbetsplanen för 2021 samt diskussion om att organisera medlemmarna i olika kategorier. En uppföljning av 2020 års enkät som utvärderade medlemmarnas upplevelse av samverkan i nätverket genomfördes.
- **2/6: Kunskapsbanken.** Under nätverksträffen låg fokus på visning och diskussion av den digitala kunskapsbanken, som lanserades under våren.
- **26/10: Internationell utblick.** Nätverksträffen genomfördes för första gången gemensamt med de två samverkanskretsarna. Temat för dagen var internationell utblick och samverkan mellan kretsarna och nätverket. Under det nationella nätverkets enskilda möte diskuterades det påbörjade kategoriseringsarbetet av medlemmar, samt presentation av en enkät som kom att genomföras som viktig del av den nationella MIK-kartläggningen.
- **10/12: Valåret.** Temat för den gemensamma träffen var valåret 2022. Under träffen skedde kunskapsdelning inom området informationspåverkan och desinformation, från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, samt att nätverksmedlemmar delade sina planer för MIK-insatser under 2022, samt med vem och vilka frågor man önskade att samverka i under 2022.
- **31/3 2022: Vidareförmedlare/valsatsning:** Träffen hade två teman, dels vidareförmedlarna inom MIK, med föredragning och diskussion med tre relevanta professioner, och dels ett valsatsningstema där nätverkets gemensamma satsning lanserades/diskuterades.

3.1.6 Arbetsgrupper i nätverket

Ett sätt att bedriva arbete och engagemang inom nätverket har varit via arbetsgrupper.

Under uppdragsperioden har följande arbetsgrupper varit aktiva:

- *Kommunikation* (Digiteket/Kungliga biblioteket, Filmpedagogerna Folkets bio, Folkbildningsrådet, Internetstiftelsen, Svensk biblioteksförening, Myndigheten för press, radio och tv, Statens medieråd och Utbildningsradion.)

- *Kunskapsbank* (Digiteket/Kungliga biblioteket, Internetstiftelsen, Statens medieråd, Utbildningsradion.)
- Kartläggning (Myndigheten för press, radio och tv, Statens medieråd)
- *Kategorisering av medlemmar* (Kungliga biblioteket, Statens medieråd, Svensk Biblioteksförning)
- *Utbildningsinsats samhällskommunikatörer* (Internetstiftelsen, Konsumentverket, Myndigheten för press, radio och tv, Myndigheten för psykologiskt försvar, Statens medieråd)

Exempel: arbetsgruppen för kategorisering

Under uppbyggnadsåret 2020 uttryckte nätverkets medlemmar en önskan om att gruppera medlemmarna utifrån ett antal fokusområden för att underlätta kontakt inom nätverket, exempelvis för att hitta expertis eller samarbetspartners. För att fylla detta behov bildades arbetsgruppen för kategorisering, med frivilliga representanter från tre medlemmar (Svensk Biblioteksförning, Kungliga biblioteket och Statens medieråd).

Arbetsgruppen lade fram ett första utkast till kategorisering vid nätverksträffen den 26 oktober 2021. Under 2022 planerar Statens medieråd att vidareutveckla detta genom att exempelvis förbereda för en sökbar databas över medlemsorganisationerna, samt webbaserade medlemsidor för nätverket.

3.1.7 Nyhetsbrev

Sedan etableringen av nätverket har Statens medieråds kommunikation med nätverket främst skett via ett nyhetsbrev, via epost. Prenumeranterna är kontaktpersoner inom medlemsorganisationerna och andra intresserade inom dessa organisationer. Under 2021 har även MIK-intresserade utanför nätverkskretsen kunnat prenumerera på nyhetsbrevet. Under 2021 skickades nio nummer ut. Brevet har i dagsläget 140 prenumeranter och öppningsfrekvensen ligger på cirka 50%.

Nyhetsbrevet är delvis tematiskt uppbyggt, med innehåll kopplat till MIK Sveriges kunskapsbank. Under rubriken ”Tipsa pedagoger och bibliotekarier” har följande månadsteman lyfts sedan resursen lanserades:

- Juni – september: källkritik
- Oktober: säkerhet
- November: barns och ungas rättigheter
- December: upphovsrätt

Utöver en inledande text signerad MIK Sveriges kansli och ett kalendarium för aktuella MIK-evenemang, såväl nationellt som internationellt, innehåller brevet även en nyhetsartikel med fokus på internationella händelser. Under rubriken ”Nytt från nätverket” sker även en fördjupad presentation av en medlemsorganisation.

Nyhetsbrevet är uppskattat av medlemmarna, enligt nätverkets årliga nöjd medlems-enkät.

3.1.8 Fortbildningsseminarier inom nätverket

Ett behov som identifierades redan 2019 och som återkommer i medlemsorganisationernas önskemål gällande nätverket är möjligheter till kunskapsdelning inom medlemskretsen. I syfte att fylla detta behov har Statens medieråd under 2021 genomfört digitala fortbildningsseminarier av och för medlemmar. Vid dessa seminarier berättar en expert vid den aktuella medlemsorganisationen om en för MIK-området aktuell fråga, föredragningen följs av en frågestund och diskussion. De seminarier som genomförts under året är:

- *"Myndigheten för press, radio och tv – verksamhet och MIK", Myndigheten för press, radio och tv (3/5)*
- *"AI som journalistiskt verktyg", TU/Mediekompass (1/9)*
- *"Statens medieråds rapport Ungar & medier 2021", Statens medieråd (10/11)*

Seminarierna har haft mellan fem och tio deltagande medlemmar då de genomförts men själva föredragningarna har filmats och tillgängliggjorts med undertexter, på Statens medieråds webbplats. En tanke med dessa medlemsseminarier är att de ska utvecklas för att framgent användas som utbildningsmaterial riktat till externa målgrupper.

3.2 Nätverkets utåtriktade insatser

3.2.1 MIK för samhällskommunikatörer

Ett antal medlemmar inom nätverket har tillsammans genomfört en gemensam utbildningsinsats riktad till Stockholms läns samhällskommunikatörer, dvs. de som utbildar kommuners nyanlända inom samhällsorientering.

Utbildningens första del genomfördes av Internetstiftelsen, Myndigheten för press, radio och tv, och Statens medieråd. Fokus var grundläggande förutsättningar i det svenska medielandskapet, medielandskapets utveckling och medieanvändningen i relation till kompetenser (MIK, digital kompetens).

En uppföljande utbildningsdel genomfördes i februari 2022 av Konsumentverket, Myndighetens för psykologiskt försvar och Statens medieråd. Temat var då MIK för de olika rollerna: samhällsmedborgare, konsument och barn/förälder.

Tanken med denna pilot var att testa en utbildning inom MIK på praktiker i en specifik vidareförmedlargrupp, för att få återkoppling på formen och kvalitetssäkra innehållet. Efter analys och eventuella justeringar

kan nätverket sedan ta denna utbildning vidare till flera regioners samhällskommunikatörer (och i förlängningen, teoretiskt sätt, stärka medie- och informationskunnigheten hos alla i slutmålgruppen nyanlända i Sverige).

Stockholmsregionens samhällskommunikatörer (25 personer totalt) deltar genom att de utvärderar kursinnehållet och föreslår förbättringar. Resultaten av utvärderingarna var mycket positiva. Innehållet i utbildningarna har upplevts som relevant för denna praktikergrupp och på rätt kunskapsnivå.

3.2.2 Bokmässan

Under demokratitemat vid årets Bokmessa arrangerade Statens medieråd tillsammans med Utbildningsradion ett antal MIK-seminarier i vilka flera nätverksmedlemmar medverkade (Ung media, Sveriges museer, Svenska filminstitutet, Mediekompass och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap).

Titlar på de seminarier som arrangerades var:

- *Hur många åsikter tål demokratin? (23/9)*
- *100 lektioner för en stärkt demokrati (24/9)*
- *Mediekunniga medborgare en förutsättning för demokratin? (24/9)*
- *När rykten och osanningar haglar – hur står vi emot? (24/9)*
- *Hur har ungas medievänor förändrats under pandemin? (24/9)*

3.2.3 Almedalen

Under Almedalsveckan genomförde Statens medieråd tillsammans med Ung media, ”Sharenting – perspektiv på frågan när föräldrar delar bilder på barn i sociala medier” (den 7 juli 2021). Seminariet genomfördes i form av ett digitalt panelsamtal om fenomenet sharenting, när vårdnadshavare delar till exempel bilder på sina barn på internet.

3.3 Nöjd medlems-enkät

För att undersöka hur medlemmar i nätverket MIK Sverige värderar den samverkansarbete som skett under året skickade Statens medieråd i december 2021 ut en enkät till kontaktpersonerna i nätverket.⁹ Enkäten var anonym och besvarades av 13 av 19 medlemmar. Resultatet visade, att de medlemsnyttor som respondenterna ansåg vara de viktigaste att medlemskapet bidrar till för deras organisationer, var samma nyttor som de ansåg att nätverket har bidragit till under året. Dessa nyttor bestod i:

⁹ Enkäten skickades ut till samtliga medlemmar med undantag från Skolverket och SKR då dessa organisationer blev medlemmar först under årets andra hälft och därmed bedömdes ej ha varit medlemmar tillräckligt länge för att kunna besvara enkäten.

- kontakt med aktörer i det nationella nätverket och övriga samverkans-
kretsar,
- möjlighet till nya samarbeten, och
- överblick över det nationella MIK-arbetet.

Årets enkät har också utgjort ett verktyg i arbetet med att upprätta ett första
nöjd-medlems-index baserat på medlemmars poängsättning av fyra frågor,
i syfte att kunna följa medlemmarnas nöjdhet över tid.

Några citat från de öppna svaren i 2021 års enkät:

*"Tack vare MIK Sverige har jag bättre kunnat guida personer rätt, samt själv inlett
samarbeten initierade av min organisation eller en annan organisation (som är
medlem i nätverket) utanför nätverksträffarna."*

*"Då vi är en liten organisation betyder det väldigt mycket. Här får vi chans att
möta aktörer som i andra sammanhang kan vara svåra att nå. Det ger också vår
organisation en bättre position att synas och bli en given aktör på MIK-området
där vi annars kan uppfattas som anonyma."*

*"Det har påbörjats men vi är inte där ännu. Grunderna har formats vilket krävs
för att nå målet och det tar tid. Tycker arbetet som skett varit bra."*

"Kommit långt och finns potential att fortsätta utveckla."

3.4 Kunskapsbanken

I maj 2021 lanserades en första version av MIK Sveriges kunskapsbank. Kunskapsbanken är en digital resurs på Statens medieråds webbplats som samlar länkar till MIK-resurser från ett antal aktörer inom nätverket, i ett gemensamt, webbaserat gränssnitt. Ambitionen med samarbetet är bland annat att öka tillgängligheten till MIK-resurser för praktiker och att därigenom stärka nyttjandet av existerande resurser. Ytterligare ett syfte är att det genom att samlade viktigaste och mest kvalitativa digitala resurserna, exempelvis lektionsmaterial, guider, rapporter, filmer och andra typer av publikationer inom området medie- och informationskunnighet, ska vara möjligt att skapa sig en överblick av vilka resurser som finns riktat till olika målgrupper. MIK-aktörer i Sverige får därigenom möjlighet att styra sina insatser dit där de gör mest nytta och undviker att överlappa varandra.

Tanken med den första versionen av kunskapsbanken var att pröva om det var tekniskt och juridiskt möjligt att genomföra ett samarbete kring en automatiserad sammanställning av material från fyra av nätverkets aktörer; Digiteket/Kungliga biblioteket, Internetstiftelsen, Statens medieråd och Utbildningsradion i ett gemensamt, sökbart gränssnitt. Samarbetsavtal har slutits och en första teknisk lösning har utvecklats och implementerats. Denna version kommer i nästa steg att utvärderas och utvecklas. En fördjupad förståelse för målgruppernas behov är i det arbetet centralt.

När vidareutvecklingen genomförts är planen att kunskapsbanken utvidgas med – i ett första steg – material från andra medlemmar i nätverket. Under hösten 2021 har en dialog med en vidare krets medlemmar påbörjats. Statens medieråd bedömer att kunskapsbanken kommer att utgöra en viktig resurs för vidareförmedlande målgrupper som arbetar med medie- och informationskunnighet. Pedagoger inom grund- och gymnasieskolan samt skolbibliotekarier är centrala målgrupper. Kunskapsbanken kommer även att kunna utgöra en viktig resurs för andra som arbetar inom utbildning, folkbildning och fortbildning. Den ska helt enkelt vara den centrala platsen för alla som behöver skaffa sig kunskaper och material inom MIK.

3.4.1 Lansering och redaktionellt arbete

Nätverket informerades om lanseringen av MIK Sveriges kunskapsbank i samband med nätverksträff, styrgruppsmöte samt i möten med nätverkets arbetsgrupp för kommunikatörer. Lanseringen planerades i en mindre kommunikatörsgrupp, med representanter från de olika aktörerna bakom kunskapsbanken (Digiteket/Kungliga biblioteket, Internetstiftelsen, Statens medieråd och Utbildningsradion).

Under året har även ett flertal seminarier och möten för externa aktörer genomförts där kunskapsbanken demonstrerats, t.ex. för regioner, myndigheter och för specifika, vidareförmedlande målgrupper. Syftet med dessa workshoppar har varit att presentera lösningen samt att få en återkoppling på hur kunskapsbanken fungerar för dem.

Det bedrivs även ett redaktionellt arbete vid MIK Sveriges kunskapsbank. På kunskapsbankens webb lyfts olika teman och varje vecka publiceras ett inlägg på bland annat Facebook – kopplat till material i kunskapsbanken. Några exempel på inlägg:

- Hantera informationsflödet – kopplat till invasionen av Ukraina.
- Könsnormer i bildflödet – kopplat till Internationella kvinnodagen.

3.5 Kartläggning

Att följa det svenska MIK-området genom återkommande kartläggning är centralt för myndighetens verksamhet som nationell MIK-kordinator och kunskapsnav för MIK i Sverige.

Genom att systematiskt följa utvecklingen över tid, blir det möjligt att få en samlad bild av vad som görs inom området, konstatera eventuella förskjutningar, och bygga kunskap som kan ligga till grund för den fortsatta verksamheten på området.

Med kunskaper från kartläggning av områdets insatser kan överlapp och ”vita fläckar” identifieras, som exempelvis specifika tematiska områden eller målgrupper som inte täcks in eller är över- respektive underförsedda. Underlaget kan användas inom ramen för myndighetens uppdrag att samverka och koordinera insatser för att stimulera arbetet i önskad riktning.

Under 2021 har Statens medieråd fortsatt utveckla en systematik för att följa och återkommande kartlägga det svenska MIK-området utifrån framför allt insatser och aktörer. Målsättningen har varit att skapa en arbetsmetod som är robust över tid och resurseffektiv när det kommer till insamling, bearbetning och analys av resultatet. Detta har bland annat skett genom att metoden i så hög utsträckning som möjligt lutar sig mot befintliga datainsamlingar.

Statens medieråds kartläggningsarbete sammanfaller med uppdraget i Sveriges genomförande av EU:s reviderade direktiv om audiovisuella medietjänster (AV-direktivet), enligt vilket medlemsstaterna vart tredje år (med start 1 september 2022) ska redovisa till EU-kommissionen vilka åtgärder som vidtagits för att främja medie- och informationskunnigheten (MIK).

Kartläggningsarbetet har skett i samverkan med Myndigheten för press, radio och tv, utifrån myndighetens ansvar för radio- och tv-lagen och det reviderade AV-direktivets implementering, samt myndigheternas tidigare gemensamma arbete med att kartlägga Sveriges MIK-insatser (2017/2018).

Genom metod- och förberedelsearbete under uppdragsperioden har myndigheten stärkt sin expertis på området och står väl rustad inför 2022 års mer omfattande kartläggning av det svenska MIK-området.

3.5.1 Modell för att följa utvecklingen inom MIK-området

Statens medieråds modell för att följa MIK-områdets utveckling består av kartläggning i de tre delarna:

1. **Styrning** – lagar och styrdokument som pekar ut en riktning för MIK-arbetet på olika nivåer.
2. **Struktur och implementering** – aktörer och insatser som genomför arbetet.
3. **Kunskapsutveckling** – ”resultat” av hur medie- och informationskunnigheten i slutmålgrupperna utvecklas.¹⁰

Tillsammans bidrar dessa delar till en helhetsbild, med styrkor och svagheter. I den första delen tas riktningen ut och i den andra implementeras och konkretiseras MIK-arbetet i form av satsningar från olika aktörer inom området. I den tredje delen som omfattar den *kunskapsutveckling* som sker i befolkningen, kan resultatet av de två tidigare delarna spåras. Det är också möjligt att betrakta bilden ur det andra perspektivet: mätningen i befolkningen ger underlag för styrning och implementering av insatser där de bäst behövs.

Sammantaget kan såväl mätningen som kartläggningen av struktur och implementering ge värdefulla underlag för en träffsäker styrning, med uppföljningsbara mål.

¹⁰ För den tredje delen pågår ett nordiskt samarbete kring utarbetande av ett MIK-index som ska göra det möjligt att följa kunskapsutvecklingen i befolkningen.

3.5.2 Pilotenkät 2021

Centralt i att få överblick över MIK-områdets struktur och implementering, är kartläggning av MIK-insatser som genomförts i Sverige. Detta ska ske bl.a. genom en enkät till områdets aktörer för att sammanställa basfakta om de insatser som utförts vid en given tidpunkt.

För att testa frågeformuleringar och metod för insamling av MIK-insatser genomförde Statens medieråd under 2021 en pilotenkät till MIK-aktörer. I enkäten ställdes frågor om utförda MIK-insatser 2020 utifrån *typ av insats, finansieringsform, vilket MIK-område som behandlats, och vilka målgrupper* som insatsen hade.

Pilotenkäten skickades ut i augusti och respondenter var myndigheter och organisationer som bedömts som de mest relevanta inom området, utifrån tidigare genomförd kartläggning av området.

Av pilotenkäten framgick bl.a. att drygt hälften av de inrapporterade insatserna har genomförts i samverkan med andra aktörer. Kurser/fortbildningar tillsammans med seminarier var de insattstyper som var vanligast och de målgrupper till vilka insatser riktades var i första hand lärare/skolpersonal inom grundskola och gymnasium samt allmänheten.

Aktörsenkäten 2021 fungerade väl i sin nya utformning och med ny insamlingsmetod. I enkätens öppna fält samt i spontana kommentarer från respondenterna framkom värdefull information för ytterligare finjustering av vilka uppgifter som efterfrågas samt frågeformulering. Det framgick även att definitionen av vad som avses med insats behöver förtydligas inför kommande enkät för att uppnå mer enighet i vad som inrapporteras. Avslutningsvis kan sägas att det innebär en viss utmaning att utforma enkät för en relativt heterogen samling aktörer med olika typer av verksamheter. Med vetskap om att kartläggningen av insatser är återkommande och vad uppgifterna kommer att användas i för sammanhang kan enkätens respondenter, MIK-aktörer, möjligen förbereda inrapporteringen genom att sammanställa uppgifter löpande. Kvaliteten på inrapporterade uppgifter skulle därmed kunna öka.

3.5.3 Övrig datainsamling inom kartlägningsarbetet

Information som kommer att omfattas i 2022 års kartläggning, och där arbete påbörjats/beretts under uppdragsperioden, är:

Del 1 Styrning:

- Styrdokument på nationell nivå som omnämner MIK.
- Regionala kulturplanernas omnämnande av MIK.
- Regionala biblioteksplanernas omnämnande av MIK.

Del 2 Struktur och implementering:

- Folkbibliotekens MIK-främjande insatser, skolbibliotekens arbete.
- Regionala MIK-insatser.
- Skolverkets uppföljning av digitaliseringsstrategin 2021.

För att effektivisera datainsamling och undvika dubbelrapportering, har Statens medieråd gällande regionala MIK-insatser, i samarbete med Myndigheten för kulturanalys, lagt till frågor i Kulturdatabasens enkät 2022 riktad till Sveriges regioner. Frågor om MIK-insatser kommer således att inkluderas i 2022 års datainsamling gällande filmkulturell verksamhet och biblioteksverksamhet.

3.6 Nordiskt MIK-index

2019 tog Statens medieråd initiativet till ett samarbete mellan nordiska mediemyndigheter i syfte att gemensamt utveckla en metod för att mäta olika aspekter på medie- och informationskunnighet i de nordiska befolkningarna, genom indikatorer.

Myndigheterna delar uppgiften att på olika sätt i sina respektive länder verka för att stärka medie- och informationskunnighet, men saknar en robust och vetenskapligt baserad metod för att mäta ett utgångsläge. En gemensam mätning skulle möjliggöra inte enbart att följa utvecklingen över tid, utan också exempelvis att identifiera eventuella förskjutningar mellan länder. Genom en gemensam ansats är förhoppningen att mätningen ska etablera sig som en nordisk standard och att resultaten ska utgöra viktiga kunskaps- och beslutsunderlag såväl för myndigheterna i deras uppgifter men även för vidare aktörsgrupper inom MIK-området i Norden.

2019 – 2020 medverkade, utöver Statens medieråd, *Medietilsynet* i Norge, *Fjölmiðlanefnd* på Island, *Medierådet for børn og unge* i Danmark, i samarbetet. Från och med januari 2021 deltar även *Kansallinen audiovisuaalinen instituutti* (Kavi) i Finland. Myndigheten för press, radio och tv har varit inbjuden men valt att delta som observatör.

Projektet är prioriterat i Nordiska ministerrådets handlingsplan för 2021–2024 och rådet står även som huvudfinansierare.

Under 2020 genomfördes på uppdrag av projektets styrgrupp en förstudie om möjligheten att mäta aspekter av MIK. Ett forskningspaper, baserat på förstudien, presenterades vid den nordiska medieforskarkonferensen Nordmedia som genomfördes på distans 18 – 20 augusti 2021.

3.6.1 Förstudien och dess slutsatser

Forskargruppen MEDLiE (Media Literacy and Education Research Group) vid Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet (NTNU) i Trondheim, fick i uppgift att utföra en förstudie. Forskargruppen genomförde en systematisk genomgång av forskning relaterad till mätning av nivåer av olika aspekter på medie- och informationskunnighet som publicerats mellan 2000 och 2020.

Två ramverk med tillhörande indikatorer rekommenderades av forskargruppen för fortsatt utveckling: en medie- och informationskunnighetsskala utvecklad av Lopes, Costa, Araujo, och Avila (2018) samt DigComp, samt ett ramverk för att mäta digital kunnighet, granskat av Siddiq, Hatlevik, Olsen, Throndsen och Scherer (2016).

Förstudien rekommenderade att en framtida undersökning av olika aspekter av MIK i befolkningen omfattar en kombination av självskattning/självrapportering och praktiska test. Forskarna pekade på två möjliga alternativ: en mer avgränsad, ”spetsig” mätning, eller en mer omfattande, tematisk mätning där olika aspekter mäts vid olika tillfällen enligt ett roterande schema så att kunskapsbasen inom området byggs upp över tid.

Slutligen rekommenderades även genomförandet av en pilotstudie som valideras, kvalitetssäkras och analyseras kritiskt före implementering.

Under 2021 har arbetet i MIK-indexprojektet präglats av förberedelser för upphandling av aktör för utvecklingsuppdraget. Projektet drabbades under året av försening på grund av en revision vid Nordiska ministerrådets kansli i Köpenhamn och kontrakt med huvudfinansiären Nordiska ministerrådet kunde därför färdigställas först i mitten av december 2021. Upphandlingen beräknas vara avslutad i början av april 2022.

4. Så förstärker Statens medieråd det svenska arbetet för ökad medie- och informationskunnighet

Statens medieråd har under uppdragsperioden genom nedanstående arbete verkat för att förstärka arbetet för ökad MIK:

- Etablerat och utvecklat en nationell struktur för MIK-samverkan.
- Utvecklat och lanserat en nationell resursbank.
- Utvecklat mätmetoder för ett kunskapsbaserat arbete framgent.
- Vidareutvecklat och fördjupat internationella kontakter.

Detta sammantaget innebär att vi nu har en stabil grund att stå på och från vilken det är möjligt att ta nästa steg.

5. Bedömning inför 2023 – 2025

Myndigheten anser sig ha goda skäl att förmoda att sammanhållet arbete inom denna struktur långsiktigt förstärker MIK-arbetet i Sverige – och att denna koordinering och effektivisering i slutändan kommer att kunna stärka befolkningens medie- och informationskunnighet.

Det hittills genomförda arbetet har lagt en stabil grund för Sveriges strävan efter att stärka befolkningens medie- och informationskunnighet genom en sammanhållen infrastruktur på nationell nivå.

För en fortsatt positiv utveckling är det Statens medieråds bedömning att denna investering behöver försvaras och att fortsatta utvecklingssteg tas. Följande delar behöver därför utvecklas ytterligare för att intensifiera den etablerade MIK-samverkan och möjliggöra ett verkningsfullt MIK-främjande ur ett medborgarperspektiv.

En formaliserad styrning

Uppdraget att förstärka MIK-arbetet i Sverige behöver förankras brett och i relevanta styrdokument såsom en uppgift som syftar till att tillgodose människors grundläggande förutsättningar att fungera och delta i den digitaliserade samtiden – en ny läs- och skrivkunnighet som alla behöver för att tillvarata sina medborgerliga fri- och rättigheter. Statens medieråd bör fortsatt ha uppgiften att förstärka det svenska MIK-arbetet, som ett nav inom statsförvaltningen, men jämte detta bör **ytterligare regleringsbrevkopplingar för andra relevanta myndigheter** finnas i beredskap för att de som bedöms nödvändiga i arbetets olika delar ska kunna fortsätta prioritera sin medverkan i den nationella MIK-samverkan.

Det nationella MIK-nätverket och den samverkan som sker på området bygger helt och hållet på frivillighet. Detta kräver att aktörerna känner förtroende för koordinatören och att de upplever att den tid de investerar resulterar i nytta. Från att inledningsvis ha arbetat för ansvarsfördelning inom samverkanskretsen, har Statens medieråd identifierat att aktörerna inte önskar fatta beslut, investera egna medel i eller driva verksamheten framåt. Samverkanskretsen önskar att koordinatören Statens medieråd tar initiativ och driver arbetet framåt. Medlemmarna i samverkan har högt ställda förväntningar på arbetets konkreta resultat. Då Statens medieråd är en liten myndighet med begränsade resurser har myndigheten identifierat detta som en skörhet. **Myndighetens fortsatta mandat och en tillräcklig resurssättning** – antingen genom medel till koordinatören eller genom finansierade uppdrag till medlemmar i nätverket – bedöms därmed som avgörande för hur arbetet kan utvecklas kommande år.

Erfarenheter från MIK-arbetet ger för handen att de flesta MIK-aktörer efterfrågar en tydlig riktning för aktiviteterna inom området. Ett viktigt verktyg för erforderlig långsiktighet i arbetet med frågorna bedömer Statens medieråd att en **nationell handlingsplan eller inriktning för MIK** skulle utgöra. I en sådan bör ansvarsfördelningen mellan olika aktörer och nivåer tydliggöras.

Det är även Statens medieråds bedömning att otydligheten som emanerar ur den parallella användningen inom staten av **de två närliggande begreppen digital kompetens och medie- och informationskunnighet behöver redas ut**. Detta arbete kan med fördel kompletteras med inlemmandet av medie- och informationskunnighet i läroplaner och kursplaner.

Sammankoppling på nationell och regional nivå

För att få ännu starkare genomslag för den nationella MIK-samverkan bör **det nationella arbetet i nästa fas kopplas samman med det regionala och det lokala**, där större delen av de vidareförmedlande praktikerna är verksamma. De medborgarnära verksamheterna skulle då kunna dra nytta av den nationella samverkan, den kunskap och de resurser som genereras där. Relationen är även viktig i den andra riktningen: den nationella samverkanskretsen behöver kontinuerlig kontakt med såväl styrande som praktiker på regional och lokal nivå för att förstå behoven och tas i anspråk

som en resurs. I dag saknas formella kontaktvägar till t.ex. kommuner och skolbibliotek. Skolbibliotekarien har under de senaste åren visat sig som den främsta och mest självklara funktionen för att bedriva ett brett MIK-arbete i skolan.

Möten med regioner har genomförts under utvecklingsarbetets gång, men såväl kunskaper som intresse för MIK skiljer sig kraftigt åt. Det är följaktligen en utmaning att finna former för samverkan som passar alla regioners behov och struktur.

Det är Statens medieråds bedömning att regionerna efterfrågar en närmare kontakt men att den nationella MIK-samverkan med nuvarande resurs-sättning inte kan tillfredsställa det behovet.

Resurser för insatser

Ytterligare ett behov som identifierats är att **den nationella samverkan behöver egna, dedicerade** resurser för att utveckla t. ex. kurser, fortbildning och lärresurser. Ett exempel på ett sådant behov är pedagogiska MIK-material för vidareutbildning av lärare inom olika skolformer eller vetenskapligt baserade vägledningar för kommunikation med exempelvis vaccin- eller klimatskeptiker. Fler liknande behov kommer att kunna identifieras tack vare den överblick som skapas genom den nationella samverkan. Dessa medel skulle kunna användas för att stimulera framtagandet av efterfrågade resurser, genom beställningar eller utlysningar. Överblicken resulterar i att insatser från offentliga aktörer inte blir konkurrerande med eventuella existerande initiativ på marknaden, utan kompletterande.

6. Avslutning

Under den gångna uppdragsperioden har aktualiteten för MIK-området skärpts och frågorna har debatterats flitigt, inte minst som en del av kunskaps- samhällets och demokratins försvar. Statens medieråds bedömning är att medie- och informationskunnighet trots detta inte tillräckligt prioriterats i konkret politisk handling.

Pandemin blottade hur enskilda människors val av digitala plattformar och källtillit kan spela en livsavgörande roll för deras välfärd och hälsa.

Rysslands militära invasion av Ukraina har kombinerats med cyber-attacker och informationspåverkanskampanjer i våra medieflöden.

Utan stärkt medie- och informationskunnighet riskerar delar av befolkningen att halka efter och hamna utanför – med minskad demokratisk delaktighet som följd. Utan stärkt medie- och informationskunnighet och digital kompetens kommer grupper att ställas utanför arbetsmarknad och näringsliv – med försämrade svensk konkurrenskraft som följd.

Statens medieråd har på regeringens uppdrag de senaste åren etablerat en struktur för att långsiktigt bygga upp och stötta det breda arbetet med att förstärka medie- och informationskunnigheten i Sverige. Det är nu av vikt att detta för demokratins så avgörande arbete bibehålls eller förstärks och resurssätts i nivå med utmaningarna – för att komma medborgare i olika målgrupper till del.

“Precis som folkskolereformen 1842 bl.a. lyfte skrivkunnigheten menar Medieutredningen att en nationell MIK-reform behövs för att utveckla medborgarnas medvetenhet och förståelse för medieteknik, medielogik och hur deras egen medieanvändning i livets mikropauser har potentialen att påverka såväl de själva som andra. Detta är omistliga kunskaper i en era då allt och alla kan betecknas som medier. Om den bristande kompetens som identifierats inte åtgärdas kan detta inte bara hämma utvecklingen utan även utgöra ett allvarligt hot mot demokratin”. (SOU 2016:80)¹¹

7. Ekonomisk redovisning av 2021 års bidrag

Uppdrag till Statens medieråd i regleringsbrev för år 2021 att förstärka arbetet för ökad medie- och informationskunnighet Ku2020/02624 (delvis).

Nedan redovisning av hur 2021 års bidrag förbrukats såsom redovisat till Kammarkollegiet.¹²

Intäkter	Belopp
Löner och sociala avgifter	
Projektledare	1 011 1871
Utredare/handläggare	988 813
Delsumma:	2 000 000
Kontor, resor och revision	
Indirekta kostnader (avdelning/enhets)	
Resor	
Revision	
Delsumma:	0
Övriga kostnader	
Delsumma:	0
Summa kostnader	2 000 000
Att återbetala:	0

■ 11 Sid 415. En gränsöverskridande mediepolitik. För upplysning, engagemang, ansvar (2016).

■ 12 Ekonomisk redovisning som skett via Kammarkollegiets webbtjänst 2022-03-25.

Om Statens medieråd

Statens medieråd är en enrådsmyndighet som verkar för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan. Myndigheten är ett kunskapscentrum kring barn och ungas medieanvändning och medie- och informationskunnighet. Det är Statens medieråd som fastställer åldersgränser för film som ska visas offentligt.

08-6651460
registrator@statensmedierad.se
Box 27 204 • 102 53 Stockholm

Statens medieråd